

dette ikke forekommer mig at være nok i en Sag som denne, thi det maa jo ligge ganske klart, at det imellem Godseier og Fæster er et Forhold tilstede, som gjør det vanffeligt for Fæsteren, hvis han lider Uret, at fremkomme med en Klage til Ministeriet, da han jo, hvis Klagen ikke lykkes, risikerer altfor Meget ved at fremkomme med den. Det er altsaa ikke tilstrækkeligt, at den høitærede Indenrigsminister siger, at han i et Forhold som dette vil vise den størst mulige Naaeseenhed, naar der fremkommer Klager; nei, Fæsterens Forhold berøver fra først af paa et smukt Tillidsforhold imellem Godseieren eller Jorddrotten og Fæsteren. Det berøver fra sin første Begyndelse netop paa, at den, der boede paa den store Gaard, den Familje, som havde arvet denne fra Slægt til Slægt, ogsaa skulde holde de mindre Familjer, der boede omkring den store Gaard, ved deres Fæstesteder. Jeg behøver kun at minde om en Mand og hans Testamente for at vise de Herrer, at denne Mand gif igjennem de Udleste og Bedste af vore Godseiere. Herluf Trolle har netop ved den Fundats, hvormed han stiftede Herlufsholm, udtalt sig ligesaa deeltagende for de Bønder, der boede paa hans Gods, og formanede Vedkommende til at paasee, at de kunde være i Besiddelse af deres Rettigheder. Men alt Dette maatte naturligtviis skee under Statens Tilsyn, og naar Forholdet er blevet, som det er heri Landet, saa mener jeg at kunne bevise, at det er Statens manglende Tilsyn, som er Skyld i, at denne Sag, der har voldet saamegen Uro og Bevægelse i vort Fædreland, er kommen tilstede, og, som den høitærede Minister bemærkede, nu kommer frem som en Gjenganger; hvis den bliver holdt tilbage nu, og hvis dette Tilsyn ikke faaer en anden Skikkelse, vil denne Gjenganger vedblive at spøge. Jeg skal blot løseligt bemærke, at efter den Tid, da Tilsynet svækkedes, da der igjennem vort Regjeringsmaskineri kom den ene mislige Bestemmelse med Hensyn til Fæstevæsenet efter den anden — og tilmed Bestemmelser, som ikke kunde blive overholdte — og da Embedsmaskineriet gif sin egen Vej kun sørgende for sig selv, men ikke for Opfyldelsen af sine Pligter i Samfundet, kom der

saadanne Forhold tilstede, at bethydelige Godseiere ligefrem sad Fæstelovgivningen overhørig. Dette blev første Gang oplyst, da vi fik en repræsentativ Forsamling, da Klagerne ikke længere skulde spadserere ind igjennem Cancelliets Port, men da der virkelig var en Folketrost heri Landet, som kunde fortælle om, at saaledes og saaledes gif det til; men det blev ikke paagtet. Da viste det sig, at de, der havde Fordeel deraf, ligefrem sad Fæstelovgivningen overhørig, medens det dog havde været Statens Pligt at beskytte Fæsterne som de Mindre, thi det er en Kjendsgjerning hele Livet igjennem, at den Største, den der eier Meget, har de største Midler til at forsvare sig, hvortil den, der staaer i et underordnet Forhold og tildeels mangler Oplysning, mangler Midler til at føre Processer og Sigt, ganske anderledes trænger til, at det Gode, han skal have af Statens Tilsyn, er tilstede paa rette Maade. Det er jo en Kjendsgjerning, at der har været Godseiere, som ligefrem dreve Fæstestederne under Hovedgaarden, ja, man har Exempler paa, at Godseiere ere blevne multerede derfor, men de betalte Mulcten og vedbleve at overtræde Fæstelovgivningen. — Naar jeg nu altsaa fremhæver, at den allervigtigste Grund til, at Forholdet er, som det er, er Statens manglende Tilsyn, fordi Staten har forsemt sin Pligt overfor dem, hvis Interesse den skulde varetage, skal jeg med Hensyn til dette Lovforslags Forelæggelse i dette Dieblik bemærke, at det har sine ganske særegne svage Sider. Det kan jo nemlig ikke nægtes, at der i de Aar, som ere henrindne, siden denne Sag kom frem, virkelig fra flere Godseieres Side er budt Fæsterne antagelige Vilkaar til at kjøbe. Der har været Godseiere, som uden smaalig Prutten, uden paa smaalig Maade at afknappe Fæsterne Jord, ligefrem have tilbudt Jord paa billige Vilkaar. Dernæst har man seet, hvad vi, der tale Fæsternes Sag, maae dybt beklage — da vi nemlig have talt, ikke for at bringe Fæstejorden under Hammerlaget, men for at Fæsterne kunde blive i Besiddelse af deres Forsædres Gaarde — at naar en Fæster har kjøbt sin Gaard, har han selv solgt en Deel derfra, omtrent for den Kjøbesum, som